

VOORWOORD

Veel landen in Afrika en het Midden-Oosten blijven tot vandaag in crisis, onstabiel, ‘in transitie’, ondemocratisch, gefragmenteerd, corrupt, in burgeroorlog, mislukt. Voor het waarom daarvan bestaat een breed gamma aan onderbouwde verklaringen: het ongeoorloofde kolonialisme, neokoloniaal uitbuiting in een globaliserende wereld, de bevolkingstoename, de gevolgen van de Koude Oorlog, corruptie en geldhonger, opnieuw opduiken van prekoloniale praktijken, internationale samenwerkingsakkoorden waarvan de voorwaarden extern en unilateraal opgelegd worden, onaanvaardbare buitenlandse militaire en/of politieke interventies, gebrek aan kennis van wat bij andere bevolkingsgroepen leeft, ontwikkelingsprogramma’s die te weinig vanuit de basis vertrekken, ...

Duurzame oplossingen voor die crisissen blijken even complex als de verklaringen. ‘Oplossingen’ die getuigen van een gebrek aan kennis of van simplistische uitgangspunten zoals vele buitenlandse militaire interventies of georkestreerde machtswissels hebben stevast tot *blowback*¹ scenario’s geleid in vrijwel elk land dat in de 19de en 20ste eeuw gekoloniseerd werd.

Dit boek verkent de hypothese dat een deel van het antwoord op de waaromvraag ook milieu-historisch is. Hiermee wordt niet verwezen naar de geschiedenis van een natuurlijk

milieu (‘vroeger stonden hier meer bomen dan vandaag’), maar naar hoe een natuurlijk milieu mede bepalend is geweest voor de manier waarop samenlevingen zich doorheen de tijden ontwikkelden, en dus ook mede bepalend voor hun strategieën om het eigen overleven veilig te stellen. Die invalshoek helpt begrijpen waarom het zeer verschillende potentieel van de hernieuwbare natuurlijke rijkdommen – regen, zon, bodem, rivieren, reliëf – van West-Europa, Sub-Saharaans Afrika, Noord-Afrika en het Midden-Oosten een belangrijk invloed had op de verschillen tussen de beschavingen in deze subcontinenten en de manier waarop de geschiedenis van samenlevingen er is gelopen.

De ‘koloniale ruil’ is een gedwongen ruil: het opleggen van een beschaving die in West-Europa tot ontwikkeling kwam, in ruil voor grondstoffen die gewonnen werden in landen met een totaal verschillend natuurlijk milieu en waar zich een diversiteit aan andere beschavingen had ontwikkeld. Die ruil was absurd. Men wisselt niet ongestraft een bestaande en historisch ontwikkelde beschaving in voor een andere beschaving die elders tot stand kwam. Dit legt de onzin van kolonialisme bloot, ook vanuit milieu-historisch oogpunt. Het helpt begrijpen waarom de postkoloniale periode voor veel landen moeizaam verloopt. Het doet inzien dat de motor van de koloniale ongelijkheid vandaag nog steeds draait.

Zo’n ruil laat weinig ruimte voor variatie. Het is namelijk een externe civilisatie die geforceerd wordt opgelegd in ruil voor de grondstoffen die West-Europese kapitalistische systemen voor hún overleven nodig hebben. Dit verklaart de opvallend gelijkaardige rechtvaardigingen, beeldvorming en bestuursvormen die alle koloniale mogendheden gebruikten om die ruil te verwezenlijken. Maar het leidt ook tot de on-

VOORWOORD

gemakkelijke vaststelling dat ‘het Westen’ vandaag voor haar samenwerking met voormalige kolonies en voor het beheer van haar eigen nieuwe diversiteit in wezen nog steeds dezelfde principes hanteert als toen.

Gelukkig helpt het erkennen van de onzin van die ruil ook om enkele stappen verder te zetten in de richting van een wereld die dekoloniaal is, zowel voor de oud-koloniaal als voor de voormalig gekoloniseerde.

Een waarschuwing: verschillende citaten en tekeningen in dit boek komen uit koloniale publicaties met een soms onaanvaardbaar woordgebruik. De lezer zal merken dat ik voor dat woordgebruik en voor de houding en meningen die erachter schuil gaan absoluut geen sympathie heb. Ik nodig de lezer van dit boek uit kritisch te zijn en de citaten niet verkeerd te lezen.